

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
**The Model of Cultural Tourism Management
in Sukhothai Historical Park**

ภูวเดช สิ้นทับศาล¹ และ พระครูสุธีคัมภีรญาณ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น

Phuwadach Sinthapsan¹ and Phrakhrusuteekhamphirayan²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

KhonKaen Campus, Thailand

Email : Phuwadet@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่าหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจที่ก่อให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว 2) สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยว 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีสื่อประชาสัมพันธ์ หรือเจ้าหน้าที่มีคุณสมบัติให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ การจัดทำแผนพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวและการจัดทำแผนฟื้นฟูโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ในระบบสารสนเทศ สื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมหรือเทศกาลสำคัญ การบริหารจัดการบุคลากร การท่องเที่ยว การพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอำนวยความสะดวกในอุทยานประวัติศาสตร์ ในด้าน

การท่องเที่ยวและการพัฒนาจริยธรรมในการให้บริการนักท่องเที่ยว ที่สำคัญการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะชุมชนบริเวณใกล้เคียงต้องมีส่วนร่วมในการสนับสนุน โดยให้ถือว่าทุกคนมีหน้าที่ดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์ประกอบด้วยประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นหลักและประเพณีท้องถิ่นมีการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดซึ่งมีผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยว; วัฒนธรรม; อุทยานประวัติศาสตร์

Abstract

The research has three purposes.; 1) to study the principles of cultural tourism management,2)to study the cultural tourism management model in Sukhothai Historical Park, 3) to analyze patterns the cultural tourism management model in Sukhothai Historical Park,this research is the Documentary Research and qualitative research.The research found that;

Principles of Cultural Tourism Management.1)Things to attract to the tourist attraction, 2)Convenience for tourists, 3)Get knowledge from the media Or staff provide information related to tourist attractions.

Tourism resource management is the planning of the historical park, and the development of a short and long-term historical park development plan, and the plan for the restoration of historic sites in the park. Management of interpretation systems, including the provision of information and database of attractions in the historical park in the information system, and public relations, and important culture or festivals. The tourism human resources management is staff development facilitator in the historic park In the field of tourism, the development of ethics in tourist services and the importance of cultural tourism management in Sukhothai Historical Park. Every part of the community, especiall y the neighboring communities, must take part in the care of all people in charge of maintaining the national heritage.

Tourism activities in the historical park include Buddhist traditions.and local traditions there are tourism activities that show the identity of the province.This affects the attractiveness of tourists.

Key words: Tourism Management; Cultural; Historical Park

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของชาติวิถีชีวิตชนบทรรมนิยมจารีตประเพณี ศิลปะ ภาษา วรรณกรรม และการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ทำให้คนไทยประพจน์ในทางที่ดีงาม มีคุณธรรม การที่วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยที่ผ่านมาถือว่าเป็นภารกิจหลักในนโยบายของรัฐทุกรัฐบาล กำหนดให้ทุกภาคส่วนอนุรักษ์สนับสนุนฟื้นฟู และศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มรดกทางศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม โบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้โดยให้ภาคประชาชนและเยาวชนมีบทบาท ร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เชิดชูและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ (PhramahaThoengsuk, 2002 : 56) ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยแต่ละภูมิภาคมีรูปแบบและกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในภาคเหนือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี เช่น การไปไหว้พระตามคติความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิด ประเพณีที่สำคัญที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีบวชปอยส่างลอง จังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีเป็งจังหวัดสุโขทัย ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ เป็นต้น เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนากับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (PhramahaWicharnLeiwSeng, 2003 : 76)

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ทั้ง 3 เมืองที่เคยมีความรุ่งเรืองในอดีตช่วงใกล้เคียงกัน โดยอาณาจักรสุโขทัยนั้นถือเป็นราชธานีแห่งแรกของไทยเป็นศูนย์กลางความเจริญในช่วงพุทธศตวรรษที่18-19 เป็นศูนย์กลางการปกครอง ศาสนา และเศรษฐกิจ (Kasetsiri, 1997 : 45) ภายในอุทยานประวัติศาสตร์มีสถานที่สำคัญที่เป็นพระราชวัง ศาสนสถาน โบราณสถาน โดยมีคูเมือง กำแพงเมือง และประตูเมืองโบราณล้อมรอบอยู่ในรูปสี่เหลี่ยม มีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร กว้างประมาณ 1.6 กิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่กว่า 70 ตารางกิโลเมตร มีประตูเมืองอยู่ตรงกลางกำแพงเมืองแต่ละด้าน ภายในยังเหลือร่องรอยพระราชวังและวัด มีโบราณสถานสำคัญที่จำนวนมากกว่า 30 แห่งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญวัดที่สำคัญประกอบด้วย วัดชนะสงคราม หรือวัดราชบูรณะวัดมหาธาตุ วัดสระศรี และวัดศรีชุม

ที่ประดิษฐานองค์พระอจนะ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์ใหญ่ที่มีตำนานเป็นที่เลื่องลือถึงความศักดิ์สิทธิ์และมนต์เสน่ห์ ตั้งอยู่ภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีชื่อเสียงระดับโลก ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมีกรอบแนวคิดที่จะศึกษาหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์มรดกทางวัฒนธรรมสมัยสุโขทัยที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และวิเคราะห์กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 2) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
- 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเจาะจงสัมภาษณ์เชิงลึกมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปี 2539หนังสือเอกสาร ตำรา ทางวิชาการ รายงานวิจัย ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

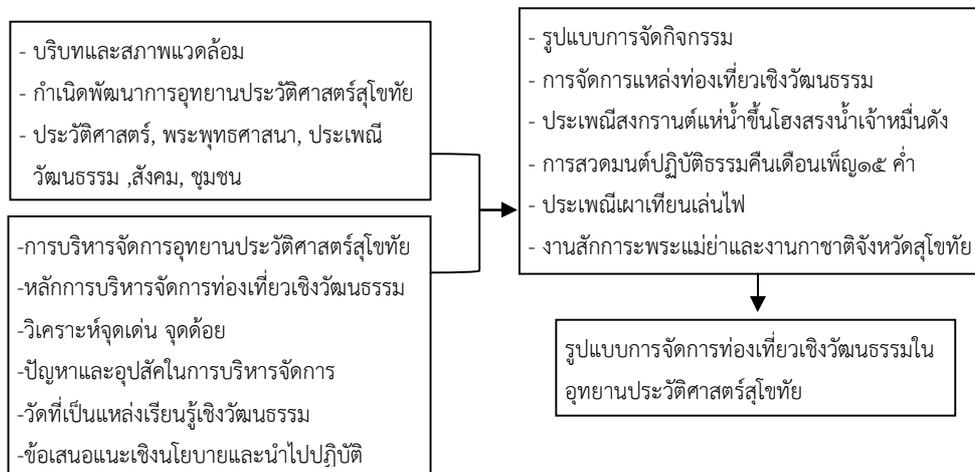
2) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) ประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิที่

เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

- 1) พระครูสังฆรักษ์เกรียงไกร สุภาทโร เจ้าอาวาสวัดศรีชุม
- 2) พระมหาดำรงคณฺหฺมุตฺโต เจ้าอาวาสวัดตระพังทอง
- 3) ร้อยเอกบุญฤทธิ์ ฉายสุวรรณ ผู้อำนวยการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
- 4) นางสาวดาริกา ธนะศักดิ์ศิริ ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง
- 5) นายสถาพรเที่ยงธรรมนักโบราณคดีชำนาญการพิเศษสำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย
- 6) นายชูศักดิ์ เพชรพงษ์กำนันตำบลเมืองเก่า
- 7) นางสาวสุดา วิริยะพงษ์ นายกเทศมนตรี
- 8) นาย สรศักดิ์ เพ็ชรพลสมาชิกเทศบาลตำบลเมืองเก่า
- 9) นางสาวสกุลไทยโนพันธ์ ครูการศึกษาออกโรงเรียนตำบลเมืองเก่า
- 10) ปุยงค์จันทร์ ปรากฏษ์ชาวบ้าน
- 11) นางฉลอง นามคำมูล ผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

ผลการวิจัย

หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนเพราะถ้าหากทุกคนได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนก็จะเกิดกระแสที่เป็นความภาคภูมิใจ รัก ห่วงแหน อนุรักษ์ และความรู้สึกนี้ก็จะถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนก็จะยังคงมีอยู่ไม่หมดสิ้นไปการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรงประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 5 แห่ง และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน 2 แห่งนอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัดโบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การตลาด ที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดำเนินการตามแผนพัฒนาจังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2561-2564 วิสัยทัศน์ เมืองมรดกโลกล้ำ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมเมืองแห่งอารยธรรมและความสุขอย่างยั่งยืน พันธกิจ พัฒนาคณะและสังคม การเกษตร การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรม เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่น
เข้มแข็งและยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว พัฒนาและ
ส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างยั่งยืน แผนการพัฒนา
ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนรูปแบบการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
แผนพัฒนาจังหวัดดังกล่าว มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมือง
ท่องเที่ยวมรดกโลกดังนี้ 1) แผนบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมือง 2 มรดกโลก
(อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย) 2) เมืองมรดกวัฒนธรรม เน้นจัดการท่องเที่ยว
ตามประเพณีวัฒนธรรมไทย ประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ กิจกรรมตักบาตรรุ่งอรุณ
แห่งความสุข กิจกรรมสวดมนต์คืนเพ็ญหน้ามณฑปวิหารหลวงพ่อ อจนะวัดศรีชุมฯฯ 3)
แผนบริหารจัดการส่งเสริมเมืองแห่งประวัติศาสตร์และอารยธรรม เน้นจุดสำคัญมหาราช
นักปราชญ์ นักรบ หลักศิลาจารึก ลายสีไทย ภูมิปัญญา จุดกำเนิดอารยธรรม 4) แผน
บริหารจัดการเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติรามคำแหงสุโขทัย (เขา
หลวง)

การบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอุทยาน
ประวัติศาสตร์สุโขทัย หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามแผน ซึ่งการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ไทย ในปีที่ผ่านมาได้ปรับปรุงพัฒนา
ทัศนียภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ในส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมนอกจาก ประเพณีลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟ ซึ่งจัดขึ้นในอุทยานประวัติศาสตร์
ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมเป็นการรวมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม จำลองรูปแบบการ
ดำเนินชีวิตอาหารการกิน การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วย
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ประทับใจ เพื่อเตรียมแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมที่จะ
รองรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้เกิดความประทับใจ โดยดำเนินการ การจัดการสภาพภูมิ
ทัศน์ การดูแลสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง โดยให้
ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการการดูแลและ
รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรของชุมชน วางมาตรการในการ
ควบคุมการทิ้งขยะ และน้ำเสียอย่างจริงจังสนับสนุนดูแลและรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้
สวยงาม โดยกำหนดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงชุมชนต่างๆ และการรณรงค์ให้
ชุมชนมีส่วนร่วมดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลก ให้

เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นายูงช่วยขยาย อุทยานแห่งชาติรามคำแหง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย โดยเน้นการดูแลรักษา อนุรักษ์กิจกรรมประเพณีศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยจากข้อมูลเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิและการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสังเกตการณ์ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยขอ อภิปรายผลถึงแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยจุดแข็งของ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นสวยงาม มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ และมีสถาปัตยกรรม ศาสนสถานและโบราณสถาน ที่เก่าแก่หลากหลายและมีชื่อเสียงระดับโลกมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเช่นที่พักแรมภัตตาคารร้านอาหารร้านจำหน่ายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยวท้องถิ่นเป็นต้นการบริหารจัดการพื้นที่ในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โบราณสถานเป็นเรื่องของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการดูแลรักษาพัฒนาให้คงอยู่ใน สภาพเดิมในขณะที่เรื่องของคนในชุมชนชาวบ้านความสะอาดการจัดการขยะสาธารณสุข ปลอดภัยเป็นเรื่องของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบลหรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะทำหน้าที่ดูแลสำหรับเรื่องความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยวส่วนการประชาสัมพันธ์การตลาดในการประชาสัมพันธ์เป็นหน้าที่ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นต้นซึ่งก็พบว่าหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทมากกว่า ประชาคมในท้องถิ่นอยู่อย่างมากเนื่องจากหากให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการจะเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์หวงแหนปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวในเมือง มรดกโลกซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ พระใบฎีกาเสนธ์ญาณเมธี Phrabaideeka SanehYanamethi et al. (2013 : 74-89) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและ กระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ : กระบวนการเรียนรู้สู่การ สร้างสรรค์เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” พบว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคเหนือแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว 2) กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว 3) รัฐบาลและ 4) กลุ่มพระสงฆ์ในวัดและชาวบ้านในชุมชน

ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของวัดในภาคเหนือจากปัญหาความเสื่อมโทรมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือบางแห่งปัญหาด้านสาธารณูปโภคและสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยวปัญหาการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยท้องถิ่น

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนแหล่งโบราณสถานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ถือเป็นพื้นที่ที่มีการดึงดูดนักท่องเที่ยวเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมโบราณสถานรวมทั้งสภาพแวดล้อมที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นไว้มีเรื่องราวความเป็นมาที่สำคัญถือเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระดับโลกจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ สะท้อนให้เห็นถึงงานด้านศิลปะสถาปัตยกรรมมีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมระดับโลกด้านศักยภาพแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาคมต่างๆทั้งภาครัฐเอกชนและชุมชนทั้งนี้การมีศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนนั้นต้องมีการบริหารจัดการให้ครอบคลุมองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวการเข้าถึงกิจกรรมประกอบสำหรับการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกแม้กระทั่งเรื่องของที่พักและการเดินทางซึ่งโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวหลักสามารถสร้างศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้เช่นด้านบริการทางการแพทย์รวมทั้งความพร้อมทางการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรทางการท่องเที่ยวและบริการให้กับนักท่องเที่ยวสำหรับเนื้อหาข้อมูลที่แจกให้กับนักท่องเที่ยวและแหล่งข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆพบว่าเป็นข้อมูลของการส่งเสริมการตลาดโดยทั่วไปไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างเข้าใจที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นรวมทั้งไม่มีข้อมูลของระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติเพื่อเป็นการแนะนำให้นักท่องเที่ยวเคารพต่อกฎหมายและข้อบังคับของท้องถิ่นเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์พื้นที่มรดกโลกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแล

และควรให้ความสำคัญกับชุมชนคนในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโบราณสถานเป็นเรื่องของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการดูแลรักษา พัฒนาให้คงอยู่ในสภาพเดิม ในขณะที่เรื่องของคนในชุมชน ชาวบ้าน ที่อยู่รอบอุทยานควรร่วมมือกันดูแลรักษาบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้างให้สะอาดเรียบร้อยไม่บังทัศนียภาพ การจัดการขยะสาธารณสุขปโภคเป็นเรื่องของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดควทำหน้าที่ดูแล สำหรับเรื่องความปลอดภัยเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประเด็นสำคัญคือการประชาสัมพันธ์การตลาดในการชักจูงผู้คน นักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้เข้ามาสัมผัสความงดงาม ศิลปะ วัฒนธรรม และความยิ่งใหญ่ที่ซ่อนตัวอยู่ในโบราณสถาน หากทุกภาคส่วนร่วมมือร่วมใจดูแลรักษา ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองในฐานะเป็นเจ้าของบ้านในการต้อนรับผู้มาเยือนเชื่อว่า นักท่องเที่ยวย่อมประชาสัมพันธ์ให้ปากต่อปากซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับแผนการจัดการท่องเที่ยว นำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมเพราะศักยภาพของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวสามารถสร้างศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้ เช่น ด้านบริการทางการแพทย์ รวมทั้งความพร้อมทางด้านการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรทางด้านบริการท่องเที่ยวและบริการให้กับคนท้องถิ่น สำหรับเนื้อหาของข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีแจกให้กับนักท่องเที่ยวแหล่ง ข้อมูลที่สำคัญตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ควรเน้นเนื้อหาสาระข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นและควรดำเนินการเผยแพร่ข้อมูลระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติ เพื่อเป็นการแนะนำให้นักท่องเที่ยวเคารพต่อกฎหมายข้อบังคับของท้องถิ่น และควรส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวของผู้ด้อยโอกาส เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ คนกลุ่มน้อย และคนพื้นเมือง เป็นต้น

ควรมีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเช่นการอบรมให้ผู้ประกอบการมีจิตใจบริการและสามารถสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้รวมถึงการอบรมด้านภาษาต่างประเทศเช่นภาษาอังกฤษภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้นเพื่อสามารถให้ข้อมูล

เบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงและมีความสนใจด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่สำคัญเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้แสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ ในพื้นที่นำไปเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกันหรือลักษณะเดียวกันเพื่อหาทางเชื่อมโยง ปรับปรุงและพัฒนาในลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยว
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยวอื่นๆ ในระดับมหภาค อาทิ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ประเพณี และวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อให้ทราบศักยภาพการท่องเที่ยวของเมืองมรดกโลกเพื่อการส่งเสริมและการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

References

- Kasetsiri, C. (1997). *Cultural Tourism*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Phrabaideeka Saneh Yanamethi, et al. (2013). *The Model and Process of Buddhist Tourism Management in The North Thailand: The Learning to Create on History and Cultures*. Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT), and The Thailand Research Fund (TRF).
- Phramaha Thoengsuk. (2002). *The Influence of Buddhism on the Thai way*. Master's thesis. Graduate School : Mahamakut Buddhist University.
- Phramaha Wicharn Leiw Seng (2003). *Buddhist art and tourism: A study of The Role of Temples in the Preservation of Buddhist art for Tourism*. Master's thesis. Graduate School : Mahidol University.